

Список використаних джерел

1. Братківський Ю. Польський фашизм – форпост інтервенції. – Харків: Пролетар, 1932. – 143 с. 2. Brzoza S. Historia Polski 1918–1945 / S. Brzoza, A.L. Sowa. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2009. – 754 s. 3. Боротьба трудящих Прикарпаття за своє визволення і возз'єднання з Радянською Україною. Документи і матеріали (1921–1939). – Станіслав: Станіславське обласне видавництво, 1957. – 317 с. 4. Маківка С. А. Нескорені креси: записки політв'язня / С. А. Маківка. – Львів: Кн.-журн. вид-во, 1957. – 159 с. 5. Держархів Тернопільської обл. ф. 231, оп. 1, спр. 1052, 26 арк. 6. Держархів Тернопільської обл. ф. 282, оп. 1, спр. 151, 4 арк. 7. Держархів Тернопільської обл. ф. 231, оп. 1, спр. 1213, 79 арк. 8. Криваве свято // Діло. – 4 травня 1928. – С. 1. 9. Держархів Львівської обл. ф. 11, оп. 29, спр. 537, 87 арк. 10. Новинки. Першотравневі арешти // Діло. – 2 травня 1928. – С. 4. 11. Держархів Тернопільської обл. ф. 231, оп. 1, спр. 935, 95 арк. 12. За тюремними кратами // Діло. – 23 червня 1928. – С. 3. 13. Масові арештування // Діло. – 31 жовтня 1928. – С. 4. 14. Арештування б. от. Букшованого // Діло. – 1 листопада 1928. – С. 7. 15. 10 листопада 1928 р. Труси й арештування // Діло. – 10 листопада 1928. – С. 3–4. 16. Арештовані // Діло. – 11 листопада 1928. – С. 3. 17. Держархів Тернопільської обл. ф. 274, оп. 4, спр. 160, 61 арк. 18. Держархів Тернопільської обл. ф. 287, оп. 1, спр. 552, 55 арк. 19. Держархів Тернопільської обл. ф. 276, оп. 1, спр. 626, 100 арк. 20. Держархів Львівської обл. ф. 110, оп. 1, спр. 836, 235 арк. 21. Держархів Тернопільської обл. ф. 274, оп. 4, спр. 126, 119 арк. 22. Держархів Львівської обл. ф. 271, оп. 1, спр. 1553, 95 арк. 23. Замкнення Дубенської «Просвіти» // Діло. – 8 березня 1928. – С. 3. 24. Ліквідація «Просвіт» на Волині // Діло. – 22 березня 1928. – С. 3.

Владимир Мисько**АНТИКОМУНИСТИЧЕСКАЯ БОРЬБА ПОЛЬСКОЙ ПОЛИЦИИ
В ЗАПАДНОЙ УКРАИНЕ (1926–1930 РР.)**

В статье проанализировано антикоммунистическую борьбу польской полиции в Западной Украине на протяжении 1926–1930 гг. Раскрыты основные меры местной полиции, направлены на нейтрализацию коммунистических та прокоммунистических организаций в регионе.

Ключевые слова: польская полиция, коммунистические организации, арест, Западная Украина, леворадикальное движение, партийные ячейки.

Volodymyr Misko**ANTICOMMUNIST STRUGGLE POLISH POLICE
IN WESTERN UKRAINE (1926–1930)**

The article analyzes the activities of the anticommunist Polish police in Western Ukraine during 1926–1930. The described basic actions of the local police, aimed at neutralizing the pro-communist organizations in that region.

Key words: Polish police, communist organizations, arrest, Western Ukraine, left-radical movement, party cells.

УДК 372.48**Олександра Троханяк****ПОЛЬСЬКА РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА ПОЧАТКУ 1930-Х РР. У ГАЛИЧИНІ**

Розглядаються національні проблемні питання репресивної пацифікаційної політики польської влади на теренах Галичини на початку 30-х рр. ХХ ст.

Ключові слова: арешти, ув'язнення, побиття, репресії, підпали.

Події 30-х рр. ХХ ст. в Західній Україні які названо «пацифікацією» проходять червоною ниткою жорстокості та репресій польської влади над українським населенням. Подаючи політично як момент умиротворення, фактично чинилися розправи. Український світ Галичини зазнав негативного впливу цього антагонізму. Дана стаття викриває фактичність подій які названо «пацифікація» і є актуальною та цілком логічною тематикою у вивченні історичної науки.

Розглядаючи означену проблему, досліджується першочерговий та найбільш репресивний Бережанський повіт Тернопільської області. Цитовані наведені приклади виступають історичним свідченням всіх тих фактів які здійснювали під мотивацією «умиротворення», тобто «пацифікації» польська поліція та польські військовики направлені в найбільш «небезпечні для польської держави» повіти: Бережанський, Бібрський, Тернопільський та Підгаєцький.

З метою зосередження особливої уваги українського суспільства на подіях які відбувались в 30-х рр. минулого століття та додаючи і уточнюючи нові факти, розглядається дана тема, але найбільшу увагу спрямовано на факти і події в Бережанському повіті в контексті всієї Галичини. Здійснюється оцінка висвітлених фактів та їх значення для долі українських земель.

Зазначене питання досліджено по матеріалах Центрального державного історичного архіву України у Львові [1–5] та Державного архіву Львівської області [6–9], а також зі спогадів В. Бемка та інших осіб опубліковані у трьох томах «Бережанської землі» [12–14]. Для посилення інформативності розглянуто сучасні праці, а зокрема Р. Скакуна [15] та М. Швагуляка [16].

Важкою і трагічною сторінкою історії Західної України була пацифікація в 30-х рр. ХХ ст., причиною якої стала боротьба українців за свою незалежність і створення Західноукраїнської Народної Республіки в 1918–1919 рр. Запекла боротьба велась за кожний клаптик української землі і щоб перемогти українці створили Українську Галицьку Армію, штаб якої і початкове створення були в м. Бережани Тернопільської волості. Поляки виявились сильнішими так як велику допомогу отримали від Антанти, зокрема від Франції – війська Й. Галлера, які й вирішили кінцевий момент польського завоювання Східної Галичини. Українська спільнота упиралась і в подальших роках – бойкотувала перепис населення, вибори, конфіскацію українських закладів, на це польський уряд чинив розправи – арешти, ув'язнення, депортації, жорстоке побиття, знищення всього українського. На такі прояви українці відповіли утворенням партизанських загонів, різних товариств «Сокил», «Пласт», «Луг», «Українська Військова Організація» за допомогою яких давали гідну відсіч таким проявам, особливо відплатою в побитті, підпалами, саботажами.

Так в другій половині 20-х рр. ХХ ст. міжнародні політичні процеси ставали буденним явищем по всій Галичині, а також у Бережанах – в місті символі утворення та перебування в більшості часу УГА. Польський уряд на кожному кроці показував свою неправду, фальш і несправедливість і така форма правління найкраще популяризувала, а то й заохочувала громадянство вести на всіх ділянках життя безустанну боротьбу за свої належні права, за свою свободу. Для примирення населення Галичини розпочато «пацифікацію», в перекладі з польської – «умиротворення», яку проводив уряд Польщі на чолі з Ю. Пілсудським шляхом масових репресій щодо українського населення. Офіційною причиною пацифікації уряд назвав підпал 62 будинків, 87 stodol, 78 інших господарських будинків та 112 скирт збіжжя [13, с. 1964]. Та фактично – «зі сторони власників фільварків чи так званих посесорів діялись також надужиття, вони забезпечували урожай від пожежі, а коли він не дуже вдався і не можна було сподіватись доброго намолоту і доходу», то «самі дбали за якогось «підпальника» бо були «виплати асекураційної премії» і таким чином «діставав свою пайку» [10, с. 238]. Так переважно польські пани обдурювали свою владу, скидаючи провину на українців та українське підпілля, особливо на Українську Військову Організацію (УВО) та її наступника Організацію Українських Націоналістів (ОУН). Пацифікація набирає обертів з вересня 1930 р.

Одночасно, польська влада через своїх агентів уміла перетягувати на свою сторону молодих провідників ОУН і як «добрі порадики» рекомендувати їм здійснювати саботажі за які потім садили у в'язницю тих, кого самі хотіли, покладаючи на них здійснене, для прикладу, варто зазначити, що по селах Бережанського повіту здійснено багато підпалів польських маєтків та збіжжя. В с. Кривому з наказу районного провідника І. Розп'ятовського здійснено такий підпал панського фільварку, а також планувалось в с. Голгочі, чи здійснено невідомо [8, арк. 139, 174–175]. У цілому в 1930 р. проведено, мабуть, найбільшу кількість підпалів, особливо у Львівському й Тернопільському воєводствах, в Тернопільському наймасовішими були такі повіти: Тернопільський – 18, Підгаєцький – 16, Бережанський – 15, Буцацький – 9 [7, арк. 10]. У звітах, що збереглись в архівних документах відзначено, що в Тернопільському та Бережанському повіті важливу роль відіграли гімназійні активісти які перебували в УВО–ОУН [7, арк. 34]. А три повіти Тернопільський, Бережанський в яких були руська та русько-польська гімназії й Підгаєцький, з якого багато навчались у них, «ширили протидержавну роботу» особливо «під час канікул в своїх родинних місцевостях і околицях» [7, арк. 36]. Одночасно серед населення витали чутки про скорі українське повстання, що викликало страх за своє життя, пригнічення і паніку серед польської спільноти [6, арк. 66]. Хоч такі чутки найбільше розпускали саме поляки, а не українці.

Бережанець В. Бемко, аналізуючи пацифікацію, її причини і події описував так: «Поляки завжди дивились на українців як на нищий елемент за них, – вони мали панувати, а українці мали служити, – вони ж прецінь шляхта, а тамті прості хлопи... Тому сам факт, що ті «хлопи – чернь» як їх вчив Заґлоба–Сенкевіч – посміли вхопити ініціативу в свої руки для створення власної від нікого незалежної Української Держави – кинув їх в шалену лютю, вони ж мали на тій території жити – панувати, а хлоп мав робити і своєю працею годувати панів!», «займанщину на західніх землях України, можна коротко схарактеризувати, як час насильства, злочинства, ошуканства і часто-густо звичайного бандитизму» [10, с. 220]. «Всі знали, що ті напади поліції і вандальське нищення українського майна переводиться на усіх українських землях в границях Польщі, за наказом польського уряду Пілсудського» [10, с. 237], «можна з цілою рішучістю ствердити, що ті пацифікації наміченої поляками мети – залякати, пригнобити та позбавити всяких надій на кращу долю українського населення – не досягнули! Навпаки! Далі палали скирти на панських ланах, горіли

фільварки, тут і там двори колоністів, почали падати стріли...» [10, с. 237]. Стало зрозуміло, що залякуваннями, побиттями і арештами не можна зламати української волі та духу до творення незалежної Української держави, тому польська влада розпочала пацифікацію.

Першочерговими «для умиротворення були Бібрський, Бережанський, Підгаєцький та Рогатинський повіти», що узгодили на нараді в Рогатині 18 вересня 1930 р., а війська введено вже 20 вересня [6, арк. 57]. Масштабна репресивна акція розгорнулася з 20 чисел вересня: 20 вересня компактні загони поліції були введені в села Тернопільського повіту, а 21 вересня – в села Бібрського, Бережанського і Підгаєцького повітів. Шляхи і завдання репресивної акції ухвалено 23 вересня на нараді Міністерства внутрішніх справ і доведено до відома львівського й тернопільського воєвод. На період з 20 по 29 вересня, задіяно 17 рот поліції по 60 рядових кожна: 9 рот із школи поліції у Великих Мостах, 3 – з Львівського воєводства і по 2,5 – з Тернопільського та Станиславівського – тобто 1041 особи разом з офіцерами. З 26 вересня до акції долучилося військо 6, 9, 22 та 14 полків уланів і 6 полку кінних стрільців. Пацифікація силами поліції охопила 325 місцевостей в 16 повітах, а військова пацифікація – 168 місцевостей у 17 повітах; загалом проведено 5195 «ревізій» [6, арк. 55]. Як бачимо, далеко не мала кількість тих, хто мав розправлятися з українцями. М. Швагуляк пише, що для проведення каральної операції уряд використав спеціальні відділи поліції (17 рот загальною чисельністю понад тисячу осіб) і війська (10 ескадронів кавалерії), а також місцеві (повітові та волосні) поліційні підрозділи. Репресивні заходи польського уряду тривали від 14 вересня до кінця листопада 1930 р. У багатьох місцевостях проведено повторні каральні експедиції на українські села. Під час «умиротворювальної» операції застосовано протиправний принцип збірної відповідальності каральних дій поліції та військових відділів [16, с. 6].

У будинках розпочалися обшуки, як тоді говорили «ревізії», побиття, арешти й ув'язнення всіх «підозрілих» та «зрадників» польської держави. «Допити неблагонадійних» супроводжувались страшними побиттями, здійснювались «екзекуції» (тілесне покарання для добровільного чи примусового виконання рішень судових чи адміністративних органів), про що читаємо в архівних документах [5, арк. 28, 97–98]. Дуже жорстоким було побиття громадянина с.Вербів Підгаєцького повіту, син якого навчався у Рогатинській гімназії й якого підозрювали в саботажах, тож побиття батька було також дуже жорстоким, якого поставивши перед комісаром поліції з побиттями вчитували: «То ти український агітатор? То ти хочеш України? То твій син саботажник з рогатинської гімназії? То ти маєш зброю?» і т.д. [3, арк. 11]. Не менш лютими були знущання й над іншими українцями.

Польські військові, які прибували в села для умиротворення, не відрізнялись від поліції, також збивали і знущались, для прикладу варто розказати про капрала Гута який прибув зі своїм військом у с. Боків Підгаєцького повіту і прийшовши в двір одного селянина, забравши в них свиню і корм для худоби, добре збивши господаря, військові поставили його на коліна і говорили, що йому слід молитися за здоров'я ротмістра «щоб довго жив і проклятих кабанів бив», «щоби кінь ротмістра добре їв і здоров був» при тому добре збивали і заставляли молитися вголос, потім вибрили через голову пас волосся і насміхались [4, арк. 51].

Р.Скакун говорить, що «Згідно з офіційними даними, пацифікація силами поліції охопила 325 місцевостей у 15 повітах, а військова пацифікація – 168 місцевостей у 14 повітах; загалом проведено 5195 «ревізій». Всього ж у Галичині «умиротворено» близько 450 сіл з 3500» [15, с. 69]. Далі вказано, що в деяких повітах пацифікацію проводили і поліція й військовики, як наприклад у Бережанському та Бібрському, тому саме в них пройшло найбільше «ревізій» з 21 по 28 вересня 1930 р. в Бібрському повіті – 956 і охоплено 54 місцевостей, в Бережанському повіті – 916 «ревізій» у 13 місцевостях, далі йде Рогатинський – 745 «ревізій» – в 43 місц., Підгаєцькому пов. – 488 в 19 місц., Тернопільському – 469 в 23 міс., Яворівському 358 – 26 місц. і т.д. [15, с. 70]. Автор вказує, що «в багатьох селах число ревізій не перевищувало десятка, але в окремих повітах особливо суворо й багатократно, наприклад в селах Грегорів і Черче Рогатинського повіту – 53 і 52 відповідно, у селах Вибудів, Криве та Золота Слобода Бережанського повіту – 130, 150 і 160 раз відповідно» [15, с. 80–81]. Постає питання, що «ревізували» стільки раз? Відповідь: палили господарське майно українців, закривали різні українські організації і знищували їх майно, особливо «Просвіти», «Лугу», «Соколів» [9, арк. 35]. Поляки вважали, що українці «всі є більш чи менш винні і всі є більш чи менш небезпечні» [2, арк. 22], тому й так знущались.

У «Бережанській землі» читаємо про такі факти, що «пацифікація не минула і самих Бережан. В кінці вересня 1930-го р. ватага поліції приблизно яких 40 людей, влетіла з криком і гуком у будинок «Рідної Школи». Там на партері були кооператива «Народний Дім» та маґазин «Окружного Союзу Кооператив», а на першому поверсі – українська приватна школа, канцелярія адвоката д-ра В. Бемка... За одну хвилю запаси товарів у кооперативі та в маґазинах мішки цукру, рижу, муки, круп, соли, поташу і безліч інших товарів посипались по підлогах – світа Божого не видно! На те все плила з бочок нафта, олива, оцет, вже й тріщать двері, вікна, вилітають шиби, летять рахункові книги

кооперативи, папери... Через пару хвилин – усе знищене вже й поламані столи, крісла. У той самий час інша група поліцаїв «господарить» у шкільних приміщеннях, понищивши усе шкільне приладдя. Інші вдерлися до адвокатської канцелярії д-ра В. Бемка і почали «на власну руку» без господаря урядували. Понищили реєстри, поламали друкарські машинки, образи, бібліотеку – зірвали паркетову підлогу, «бо там мала бути захована зброя», вкінці поламали двері, вікна і... подалися далі на розшуки. Інший відділ так званої поліції, нищив приватне майно пароха м.Бережан о. крил. Євсевія Бачинського...» тощо [10, с. 235].

Газета «Америка» (США) 20 листопада 1930 р. помістила лист бережанця, який також вказував на цей факт та описував інші: «Це Голготу перевищує, що терпить наш нарід. Ми були в селах Бережанського, Підгаєцького і Тернопільського повіту. В самих Бережанах знищили о. Евзєбія Бачинського, Українську Бурсу (гуртожиток для школярів і семінаристів), Бєсїду (приміщення громадської освітньої організації «Рідна Бєсїда»), Союз Кооператив, Українську Спїлку, адвокатські канцелярії д-ра Бемка і Західного і українських громадян (катех.о.Дубицький, радник Кордуба, Бородайки й інші). Як виглядало це знищення? Отже, поламані образи, столи, крісла, канапи з обдертим оббиттям, подушки з повипусканим пір'ям, конфїтурами (варенням) обмазані стїни, форте'яно із повириваними клавішами, струнами, у спїжарках (коморах) все змішане і залите нафтою – ані вікон, ані печей, ані підлоги й т.д. Це там, де є адміністраційні власти, а що на селї? Чи можеш собі уявити! А як били! Учнів, професорів (учителїв)! Те саме в Підгайцях. Додати мушу, що там поліція добре погуляла (полїційна карна експедиція була силою в 1.000 людей разом із 8 полком уланів із Терєбовлї, 6 із Станиславова і 14 зі Львова)» [14].

І хоч цитати, наведені вище, надто великі, та для того щоб передати весь колорит жахіття, додано ще декілька уривків з цієї статті: «У Вєрбовї збили о.Содомору так, що він дістав чорну меланхолїю. Його жїнку Ірину і дочку Марїйку також тяжко побили. В хатї руїна. Учителя Романкова покалічено баґнетами і скутого убрали в сокільську шапку й бинду (стрічку) та скутого волочили по селї («Тєраз вєми кого бїць! Вїдаць же єстєсь Українєць! (Зараз знаємо кого бити! Одразу видно, що українєць!»), «В Морєнівцї священика Кмицикевича пощадили, але село, як по бурєвію. В дослівному значєнні усї хати порозшитї, бляха подїрявлєна як рєшєто, ґонтовї дахи поколенї, дахївка в черепках. Нї вікон, нї дверей, нї печей, узагалї руїна. Людє по лїсах укриваютьсє, як за часїв татарського лихолїття. В селї нема води, бо поліція спустила туди ґноївки і пір'я з подушок та перин. Майно розрабованє, стїжки порозкидуванї і змервлєні. Готовє збїжжє злите нафтою. Зґвалтували 4 дївчини. Свинї і товар зрабованї, кури пострілянї», «В Богатківцях о.Євґєна Мандзїя скатовано жахливим способом. Має вїсімнадцять тятих ран баґнетом. Жандарм скавав чобїтьми йому на груди й так його толочив. Облили його гарячим варєним (киплячим) молоком, а вїдтак, приваливши шафою, лишили. У хатї нї одної цїлої рєчї. Вандалїзм дїйшов тут до вершка. Хрєсти поламано. Образи побито і попробовано Ісуса Христа й Матїр Божу баґнетами. Нї цїлої обстанови, нї знарядїв, словом нїчого. Валяютьсє повсюду куснї залїза вїд нової машини до шиття, з грамофону, цитри, скрипки, гїтари, годинника стїнного, начиннєя і т.п. Нї книжок цїлих, нї метрик, – взагалї все змішанє з саджєю з печей, склом, череп'ям, збїжжєм, мукою, крупою, снопами, ґноєм і т.п.» [14].

Загалом за липень-листопад 1930 року у зв'язку з саботажами заарештовано 1739 осіб (722 – у Львівському, 610 – у Тернопільському, 407 – у Станиславівському воєводствах), з яких 596 звільнено одразу після допиту [5, арк. 35-38]. В багатьох селах кількість ревізій не перевищувала десятка, але в окремих повітах, що – свїдомо або через брак організації і контролю над воячиною – пацифікувалися особливо суворо – їх кількість вражає: у с. Наконєчно Яворівського повіту – 59; у с. Бушковичї Перемишльського повіту – 86; у селї Грегорїв та Черче Рогатинського повіту – 53 і 52 вїдповїдно; у селї Вїбудїв, Кривє та Золота Слобода Бережанського повіту – 130, 150 і 160 вїдповїдно. У деякї села загони вїйська або поліції поверталисє по два-три рази [7, арк. 10]. Та як свїдчать очевидцї й архївні документи, Бережанський та Бїбрський повїти стали найжахливїшим вогнищем розгулу пацифікації із всїма її проявами жорстокостї та страхїття.

Полїтична організація – Українське національно-демократичне об'єднаннє (далї – УНДО) на чолї з бережанцем Д.Лєвицьким пробувала вплинути на перебїг подїїв в Галичинї щоб зменшити силу каральних операцій, митрополит Греко-католицької церкви А. Шептицький також намагався досягнути порозумїннєя з урядовими колами Варшави з метою зупинєннєя пацифікації, та їх дїї були безуспїшними. З кїнця верєснєя 1930 р. всї громадські організації припини свою дїяльнїсть, як звїтував комїсар поліції в Рудках: «З моменту початку пацифікації читальнї «Просвїти», кооперативи та іншї примїщеннєя українських організації стоять пустою, бо навїть найзавзятїшї члєни цих товариств боятьсє своєю присутнїстю в цих примїщеннєях скєрувати на себе око караючої влади» [6, арк. 85]. Тож поляки добре розумїли, що творять і якою є їх акція.

У 1930-х рр. розвинулася Організація Українських Націоналістів – ОУН» [10, с. 239]. Їх дїяльнїсть ставила перед собою надзвичайно велику мету – це була «їдея незалежної української держави, вїйшла вже в кров і кїсть усього українського населєннєя Бережанщини» [10, с. 241]. Завданнєя

оунівської організації були різними, та головне «бойові виступи проти поляків у яких брав участь весь актив» ОУН [10, с. 285]. В історії села Куропатники зазначено, що «в селі існувала організація юнацтва. Вона готувала до вступу в ОУН: вивчали історію України, заповіді українських націоналістів, їм видавали своєрідне посвідчення» [12, с. 421]. Вже з початку вересня 1930 р. у відповідь на активізацію українства, поляки по всій Східній Галичині почали репресії проти українського населення які супроводжувалися арештами, знущаннями польської поліції, жандармерії, влади. Багато людей, зокрема інтелігенції, засуджено до тюремного ув'язнення, кинуті в концтабори за «державну зраду». Тому організованість до ОУН стала не просто на часі, але і важливим кроком боротьби. В багатьох селах створювались маленькі групи тільки тих які собі довіряли і діяли з крайовою організацією. В «Бережанській землі» читаємо, що «члени ОУН були організовані «п'ятками», і бувало, що в селі існували й по кілька п'яток, що про себе не знали» [10, с. 285].

Житель Бережанщини С.Левицький дещо ширше пише про склад ОУН: «1938 р. мене призначено надрайонним провідником. У склад надрайону входило 28 сіл. Бережанський повіт мав три надрайони. Організаційна побудова сітки ОУН в тому часі виглядала так: станиця або одне село, підрайон – три села, район – дев'ять сіл, надрайон – 28 сіл, повіт – три надрайони. Моїми районними провідниками були: Когут з Августівки – перший район; Миськів з Ценева – другий район і Кусень Осип з Олесина мав третій район. В початках існування ОУН райони й надрайони були в одноособових складах. Провідником другого надрайону був Степан Гаврилук з Потока, а Бойко зі села Гиновичі – третього надрайону. 1938 р. всі села Бережанщини мали сильну і справну сітку ОУН» [11, с. 228]. Така діяльність була надзвичайно великою і важливою для українства. Жажливі події пацифікації обурювали всю українську спільноту, саме тому восени 1930 р. ОУН різко зростає, яка ставить собі за мету спочатку розвивати полки повітових організацій «Лугів» і «Соколів» і «ці товариства мусимо так виховувати і такий надати їм характер, щоб з них у відповідній хвилі зробити сотню війська» [1, арк. 26]. Тому організованість до ОУН стала не просто на часі, але і важливим кроком боротьби. Першочерговим завданням стояла відплата за страхіття які пережили українці, а далі все ж боротьба за від'єднання від Польщі й створення власної Української держави.

Підсумовуючи окреслені події, хочеться наголосити на тому, що новостворена Польська держава бачила Східну Галичину своєю невід'ємною територією і не бажала проводити в ній проукраїнську політику. Та на даній території більшість населення, а це приблизно 67 % були українці, і вимагали від польської влади рівності національної політики, на що отримали відмову. Головним проявом українського незадоволення було проголошення у 1918 р. Західноукраїнської народної республіки, а далі в 20-х рр. – бойкоти, саботажі, різноманітна боротьба за свої національні права та рівність. Польська влада у 1930 р. відповіла пацифікацією, нібито «умиротворенням», а фактично неймовірно жорстокою репресивною політикою проти всього українського. Це дало поштовх до створення революційно-радикальної ОУН, які готували свої сили для спротиву. Найважливішим і першочерговим осередком польського знущання стала Бережанщина, тому факти наведені в статті найбільше стосуються саме тієї території.

Список використаних джерел

1. Центральний державний історичний архів України в м. Львові (далі – ЦДАІЛ України), ф. 205, оп. 1, спр. 964.
2. ЦДАІЛ України, спр. 1048.
3. Там само, ф. 344, оп. 1, спр. 553.
4. Там само, ф. 392, оп. 1, спр. 20.
5. Там само, оп. 1, спр. 22.
6. Держархів Львівської обл., ф. 121, оп. 3, спр. 600.
7. Там само, спр. 601.
8. Там само, спр. 621.
9. Там само, спр. 632.
10. Бережанська земля. Історико-мемуарний збірник / [упоряд. В.Бемко] – Видавець: Комітет «Видавництва Бережани». – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1970. – 783 с.
11. Бережанська земля. Історико-мемуарний збірник. Т. 2 / [упоряд. Л.Бабій, В.Берднарський, Б.Мельник] – Торонто – Нью-Йорк – Лондон – Сідней – Бережани – Козова, 1998. – 899 с.
12. Бережанська земля. Книга пам'яті. Т. 3 / [упоряд. В.Савчук] – Тернопіль: «Збруч», 2006. – 795 с.
13. Енциклопедія українознавства / [упоряд. Кубійович В.] – В 11 т. – Т. 5. – Львів, 1996. – С.1605–2000.
14. На вічну ганьбу Польщі, твердині варварства в Європі. // Америка (США). – Нью-Йорк, 1978. – С. 35–37. – [Електронний ресурс]: <http://www.ji.lviv.ua/n28 texts/ pacufikacija.htm>; <http://history-ua.livejournal.com/316312.html>.
15. Скакун Р. Пацифікація. Польські репресії 1930 року в Галичині / Р.Скакун. – Львів: В-во Українського католицького університету, 2012. – 171 с.
16. Швагуляк М. Пацифікація. Польська репресивна акція в Галичині 1930 р. і українська суспільність / М. Швагуляк. – Львів, 1993. – 53 с.

Александра Троханяк

ПОЛЬСКАЯ РЕПРЕСИВНАЯ ПОЛИТИКА НАЧАЛА 1930-Х ГГ. В ГАЛИЧИНЕ

Рассматриваются национальные проблемные вопросы репрессивной политики польских властей на территории Галичины в начале 30-х гг. XX в.

Ключевые слова: аресты, аресты, избияния, репрессии, поджоги.

Oleksandra Trohaniak

POLISH REPRESSIVE POLICY OF THE EARLY 1930S. IN GALICHINA

We consider the national problem questions the repressive policies of the Polish authorities in the territory of Galychyna in the early 30-ies.

Key words: arrest, imprisonment, beatings, persecution, arson.

УДК 930.1(477):94

Наталія Земзюліна

ІДЕОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОГО ПАРИТЕТУ В СРСР

У статті зроблено спробу визначити основні ідеологічні та правові механізми формування гендерного паритету в СРСР. Вказано на шляхи соціалізації жінок через правову систему, а саме формування законодавчої бази, що дозволила жінкам стати повноправними членами суспільства, мати доступ до участі в управлінні тощо. Досліджено особливості ідеологічного впливу на процес емансипації та гендерного паритету в суспільстві. Показано зміни в поведінці представниць різних соціальних груп.

Ключові слова: гендерний паритет, законодавство, соціалізація, ідентичність, емансипація.

В сучасній історіографії закономірним стало те, що проблеми жіноцтва розглядаються в працях, присвячених питанням розбудови громадянського суспільства, державотворення, проведення економічних реформ. Проте, процес становлення жіночої історії мав певні етапи, кожен із яких вирізнявся як соціальним потребами, так і замовленнями.

Висвітлення різноманітних аспектів становища жінок радянської доби були предметом вивчення переважно економістів, соціологів, публіцистів. Здебільшого, такі дослідження носили репрезентативний характер, але були й такі, що містили й практичні дані. Держава не могла не рахуватися з процесами складання нової радянської жіночої ідентичності в умовах побутових і психологічних змін 1920–1930-х рр. Так, якщо в 1926 р., коли ще сильно відчувалися наслідки Першої світової та громадянської воєн, дисбаланс статей вимірювався цифрою в 5 млн на користь жінок, які складали 51,7 % всього населення країни, то в 1937 р. порушення у співвідношенні статей було більш різким. Чоловіків було менше, ніж жінок уже на 8,5 млн, а останні складали 52,7 % усього населення. Актуальність цієї розвідки обумовлена соціальними потребами, а саме пошуком витоків гендерної традиції в радянському суспільстві.

Метою публікації є дослідження ідеологічних та правових механізмів формування гендерного паритету в СРСР. Виокремлення загальних тенденцій та пошук явищ, характерних для визначеної політичної системи, в процесі емансипації та реалізації жінок.

Історіографія порушеного питання суттєво змінилася на початку 90-х рр. ХХ ст. і це пов'язано не лише з демократичними процесами в державі, а й з формуванням на пострадянському просторі нових наукових тенденцій, а саме становлення «жіночих досліджень». Як відомо, першими дослідниками жіночого питання в СРСР були лідери жіночого руху. Вони змушені були пропагувати нові стереотипи, ідеологічні настанови, формувати пролетарську свідомість серед жіночого населення. На них лежала відповідальність за можливість доступу жінок до державного управління, освіти, місцевого управління. Особливо різноманітні дослідження перших років становлення радянської влади. Їх автори шукають механізми залучення жінок до активної суспільної діяльності це роботи І. Арманд [1], Н. Крупської [2], О. Коллонтай [3–5], К. Самойлової [6], К. Ніколаєвої [7], С. Смидович [8] (останні в різні періоди очолювали жіночі кооперативні відділи) та ін.

Окрім суто ідеологічних питань, потрібно було вирішувати економічні завдання більшовики намагалися залучити жінок до реорганізації промисловості та сільського господарства. В цей період виходить низка статей, брошур, що мали сформувати абсолютно нове сприйняття суспільством жінки і жінкою суспільства. Як приклад, робота М. Шабурової «Жінка – велика сила» [9], де йдеться про позитивну роль жіночих організацій у справі залучення жінок у виробництво, подібні дослідження Л. Сталь [10], Н. Островської [11–12], Е. Бутузової [13] та інших [14–19].

Комплексні дослідження з історії вирішення жіночого питання носили характер історико-партійних нарисів, ґрунтувалися переважно на опублікованих статистичних матеріалах. У 1977 р. вийшла книга «Жінки Країни Рад», в якій автори узагальнили історію розвитку жіночого руху в СРСР [20]. У колективній монографії «Досвід КПРС у вирішенні жіночого питання» [21] під редакцією професора Н. Кондакової досліджувалися форми і методи діяльності партійних органів і громадських